

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

Kuntien ilmastoratkaisut -ohjelma

Välitulokset 2019–2021

Sisältö

1. Johdanto: kuntien ilmastotyön nykytila	3
1.1. Ympäristöministeriön Kuntien ilmastoratkaisut -ohjelma	6
2. Ohjelman hankkeiden tulokset ja vaikutukset	8
2.1. Ilmastojohtaminen ja ilmastotyön seuranta	17
2.2. Ilmastotyö ja yritykset	20
2.3. Kestävät elämäntavat ja osallisuus	21
2.4. Energiatehokkuus ja energiamurros	23
2.5. Kestävä liikkuminen	25
2.6. Innovatiivisuus ilmastotyössä	27
3. Vaikutukset ja vaikuttavuus	32
3.1. Ohjelman tavoittamat kohderyhmät ja alueellinen kattavuus	33
3.2. Tulosten jatkuvuus, pysyvyys ja skaalautuminen	34
3.3. Hankkeiden toteuttajien palaute ohjelman tarjoamasta tuesta	35
3.4. Tulosten vaikuttavuus ja kytkentä Hiilineutraali Suomi 2035 -kokonaisuuteen	36
4. Yhteenveto	39
5. Lähteet	40

1. Johdanto: kuntien ilmastotyön nykytila

Kunnat ovat avainasemassa, kun Suomi pyrkii hiilineutraaliksi vuoteen 2035 mennessä. Kunnat toimivat paikallisen ja alueellisen ilmastotyön alustoina ja mahdollistajina, vauhdittajina ja katalysaattoreina. Kunnat vastaavat alueillaan kaavoituksesta, liikennesuunnittelusta, elinkeinopolitiikasta, omistajaohjauksesta, monien rakennusten lämmitystapavalinnoista ja julkisista hankinnoista.

Karkean nyrkkisäännön mukaan kuntakonsernin osuus on noin 10 prosenttia alueensa kasvihuonekaasupäästöistä. Loput 90 % päästöistä aiheutuvat muista tahoista ja toimijoista. Kuntien on siten vähennettävä sekä omia päästöjään (kunnan hiilijalanjälki) että vauhditettava alueensa muiden tahojen, toimijoiden ja sektoreiden – erityisesti yritysten ja asukkaiden – päästövähennyksiä (kunnan hiilikädenjälki) monin tavoin ja erilaisilla ohjauskeinoilla, kuten velvoitteilla, taloudellisilla keinoilla, viestinnällä ja palvelumuotoilulla.

1. Johdanto: kuntien ilmastotyön nykytila

Monet kunnat ovat vapaaehtoisesti asettaneet itselleen kunnianhimoisia päästövähennystavoitteita. Yli 60 prosenttia suomalaisista asuu kunnissa, jotka tavoittelevat hiilineutraaliutta vuoteen 2030 mennessä, viisi vuotta ennen Suomen kansallista tavoitetta hiilineutraaliudesta vuonna 2035. Kuntien sitoutuminen ilmastotyöhön näkyy siinä, että entistä useammat kunnat ovat liittyneet vapaaehtoiseihin ilmastoverkostoihin, erityisesti HINKU-kuntiin. Suurin osa suomalaisista asuukin aktiivista ilmastotyötä tekevissä kunnissa

Vaikka Suomesta löytyy monia ilmastotyön edelläkävijäkuntia, on myös paljon kuntia, jotka eivät ole lähteneet ilmastoasioissa vielä liikkeelle.

Kunnat ovat hyvin erilaisissa tilanteissa, kun ne alkavat vähentää omia päästöjään ja vauhdittaa muiden tahojen päästövähennystoimia.

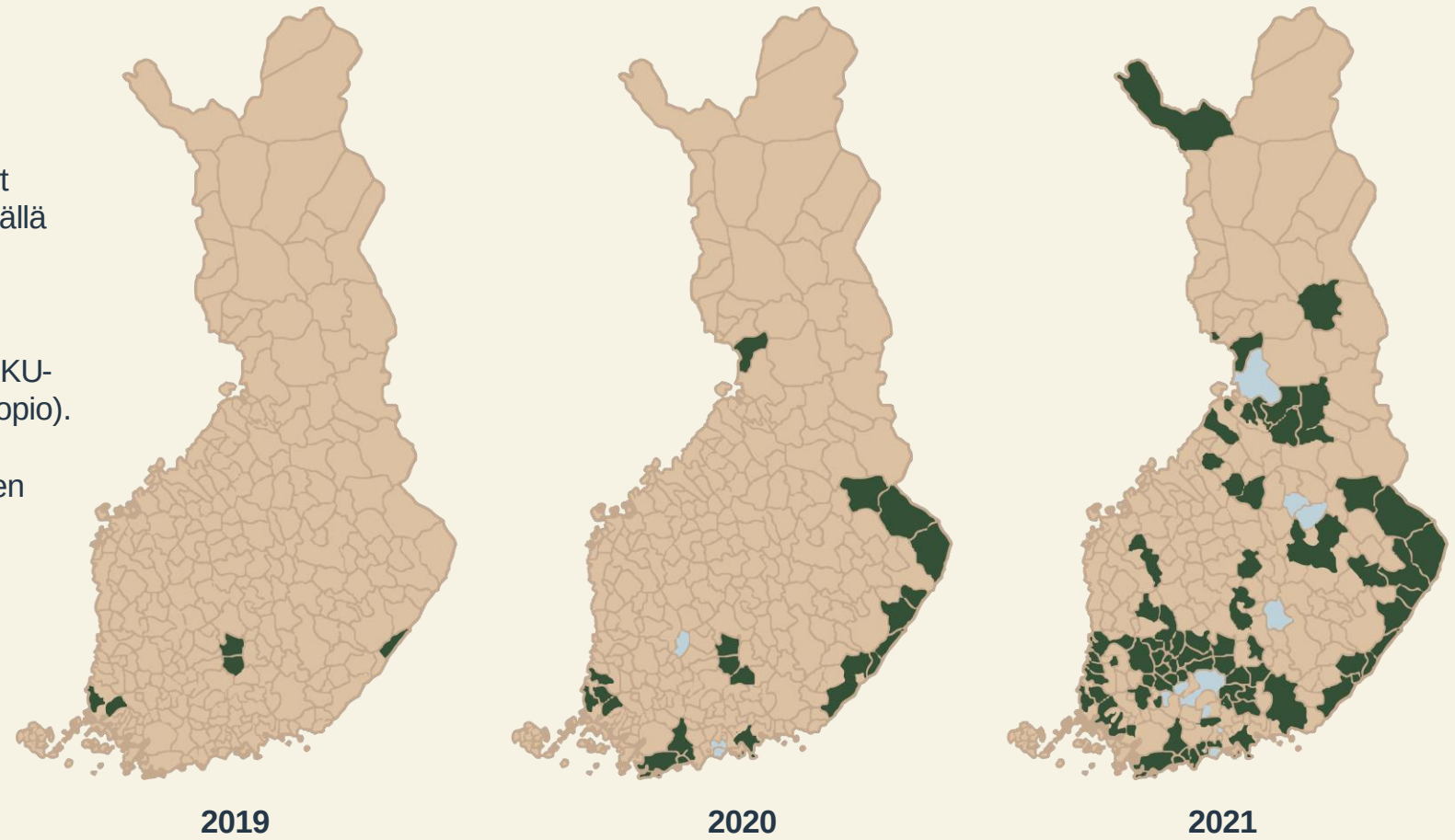
Monissa kunnissa on merkittävää maataloutta, läpikulkuliikennettä tai isoja teollisuuslaitoksia, joiden päästöihin kunnalla ei ole juuri vaikuttamismahdollisuuksia. Myös yksityisen rakennuskannan energiatehokkuuden ja vähähiilisten energiaratkaisujen edistäminen on iso haaste kunnalle.

Isoimmat kaupungit löytävät usein helpommin resursseja kustannustehokkaimpiin ja vaikuttavimpiin ilmastotekoihin. Kunnan pieni kokokaan ei ole aktiivisen ilmastotyön este, jos tahtoa riittää.

1. Johdanto: kuntien ilmastotyön nykytila

Kuva 1. Vapaaehtoisin ilmastotavoitteisiin sitoutuneiden kuntien määrä on lisääntynyt merkittävästi viime vuosina. Tummanvihreällä merkityt kunnat ovat asettaneet itselleen hiilineutraaliustavoitteen tai vähintään 80 prosentin päästövähennystavoitteen viimeistään vuoteen 2030 mennessä (HINKU-kunnat + Helsinki, Espoo, Jyväskylä ja Kuopio). Vaalean sinisellä merkityt kunnat ovat asettaneet itselleen hiilineutraaliustavoitteen vuoden 2030 jälkeen.

1.1. Ympäristöministeriön Kuntien ilmastoratkaisut -ohjelma

Kuntien ilmastoratkaisut -ohjelman tavoitteena on vauhdittaa kuntien ja alueiden ilmastotyötä. Ohjelma rahoittaa kuntien ja alueiden omia ilmastohankkeita sekä niiden ilmastotyötä tukevia kansallisen tason ratkaisuja. Ohjelman määräraha vuosille 2018–2023 on yhteensä kahdeksan miljoonaa euroa. Ohjelma on rahoittanut yhteensä 118 kuntien ilmastotyötä vahvistavaa hanketta.

Tämä kooste esittelee ohjelman välituloksia. Koosteen on koonnut valtion kestävän kehityksen yhtiö Motiva Oy hankkeiden raportteja ja hankkeilta kerättyä tietoa apuna käyttäen. Koosteessa huomioidaan vain ohjelman tähän mennessä päättyneet ja loppuraportointinsa tehneet hankkeet. Kooste toistetaan vuosina 2022 ja 2023.

Ohjelman rahoitushakujen lista:

- Alueet kuntien ilmastotyön tukena -avustushaku 2021
- Kuntien ilmastohankkeet -avustushaku 2021
- Kuntien ilmastohankkeet -avustushaku 2020
- Kuntien ilmastohankkeet -avustushaku 2019
- Kokeilun paikka: Kuntien ilmastokokeilut -avustushaku 2020
- Kokeilun paikka: Hiilijalanjälki halki -avustushaku 2019

Rahoituksen lisäksi ohjelma on tarjonnut avustushankkeille yhteistapaamisia ja sparrausta ilmastotyön sekä vaikutusten arvioinnin teemoissa.

Ohjelman keskeisimpiä tavoitteita:

- Kuntien ja alueiden ilmastotyön edistäminen ja vauhdittaminen.
- Valtion ja kuntien välisen tiedonkulun ja yhteistyön parantaminen ja voimistaminen ilmastotyön saralla.
- Paikallisten ja alueellisten ilmastoratkaisujen rahoitus.
- Parhaiden ilmastotyökalujen ja -toimintamallien levittäminen ja rahoittaminen.

Rahoitettavien hankkeiden, toimintamallien, työkalujen ja koulutusten teemoina ovat olleet erityisesti kunnan ilmastojohtaminen, yritys yhteistyö ja kuntalaisten ilmastotyön vauhdittaminen. Ohjelman ytimeen kuuluu kumppanuus ja vuorovaikutteinen yhteistyö eri sidosryhmien kanssa kansallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla. Tavoitteena on madaltaa kynnyksiä, jotta mahdollisimman moni uusi kunta tulisi mukaan tavoitteelliseen ilmastotyöhön ja löytäisi myös muita kansallisia ja kansainvälisiä rahoituslähteitä vaikuttavimpien ja kustannustehokkaimpien ilmastotoimiensa edistämiseen. Ohjelma rahoittaa myös alueellisia hankkeita, joissa tuetaan maakunnan kaikkia kuntia ilmastotyön aloittamisessa.

2. Ohjelman hankkeiden tulokset ja vaikutukset

Kuntien ilmastoratkaisut -ohjelman rahoituksella on alettu tähän mennessä toteuttaa yhteensä 14 kansallisen tason hanketta, 85 paikallista avustushanketta ja 24 pienempää kokeiluhanketta. Hankkeet edistävät ilmastotyötä ilmastojohtamisen, yritysysteistyön, kuntalaisten osallisuuden, energiatehokkuuden ja kestävän liikkumisen teemoissa.

Tässä luvussa esitellään ilmastotyön tuloksia ja vaikutuksia osa-alueittain. Tuloksissa on huomioitu ohjelman 118 hankkeesta jo päättyneet 20 hanketta ja 24 kokeilua, joista on saatavilla arviointitietoa. Tiedot perustuvat hankkeiden raportointiin tietoihin ja kyselyyn hankkeiden toteuttajille.

Kuntien ilmastohankkeet 2019:

1. Kuopio – Liikkumiskampanja koululaisille
2. Lempäälä – Ilmastojohtaminen
3. Pirkanmaan liitto – Liityntäpysäköinti
4. Päijät-Hämeen liitto – Elämäntapakokeilu
5. Tampere – Logistiikan suunnittelu
6. Turku – Yritysyhteistyö
7. Valonia – Liikkumisen alueelliset ratkaisut
8. Vantaa – Vastuullinen vantaalainen -videot
9. Kauniainen – Energiatehokkuus
10. Keski-Suomen liitto – Täsmäapua kunnille
11. Kirkkonummi – Kahden kunnan ilmastokoordinaattori
12. Kotka – Joukkoliikenteen edistäminen

Kuntien ilmastohankkeet 2020:

13. Ekokumppanit – Talous- ja ilmastopeli nuorille
14. Helsinki – Taloyhtiöiden energiaratkaisut
15. Imatra – Ilmastajohtaminen ja yritysysteistyö
16. Jakobstad – Klimatsmarta tillsammans
17. Joensuu – Etätyön edistäminen
18. Kaarina – Yritysysteistyö
19. Karkkila – Ilmastajohtaminen
20. Kerava – Ilmastovahti
21. Keski-Suomen liitto – Maalaisjärkielämää
22. Lapua – Ilmastajohtaminen
23. Muhos – Geoterminen lämpö
24. Porvoo – Kestävästi töihin
25. Päijät-Hämeen liitto – Öljylämmityksestä luopuminen
26. Turku – Ilmastoviestintä

Kuntien ilmastohankkeet 2021:

- 27. Ekokumppanit – Energianeuvonta
- 28. HAMK – Ilmastovahti
- 29. Helsinki – Energiatehokas kaupunkikonserni
- 30. HSY – Energianeuvonta
- 31. Hyvinkään Lämpövoima Oy – Energianeuvonta
- 32. Hämeenlinna – IlmastoPARKKI – valmennuksella kohti kestävää kasvua ja ympäristövastuullista yritystoimintaa
- 33. Inkoo – Hiilineutraali Inkoo 2035
- 34. Jakobstad – Klimatlederskap
- 35. Joensuu – Ilmastokumppanuusverkosto – kohti hiilineutraalia kaupunkiseutua
- 36. Joroinen – Nuoret ilmasto-, ympäristö- ja kestävä kulutus -osaajiksi -ilmastokasvatus
- 37. Kalajoki – Irtiotto öljystä – yritysten ja maatilojen energiatehokkuuden ja vähähiilisyyden edistäminen
- 38. Kankaanpää – Ilmastojohtamisen kehittäminen
- 39. Kauniainen – Seuranta ja vaikuttavuusmallit ilmastojohtamisen tukena
- 40. Keski-Suomen liitto – YmpyräKS-verkosto Keski-Suomen ilmastotyön vauhdittajana
- 41. Korsholm – Klimatlederskap i Korsholm
- 42. Kotka –33 Ilmastoseuranta – Kotkan ja Kouvolan ilmastotoimien seuranta tuloksekkaaksi ja näkyväksi
- 43. Kuhmon VesiEnergia Oy – Kaukolämmön laajentaminen ja energianeuvonta
- 44. Kuopio – Ilmastoystävällinen kouluruokailu
- 45. Lahti – Energianeuvonta taloyhtiöille
- 46. Lappeenranta – Etelä-Karjalan ilmastokumppanit
- 47. Lempäälä – Kiinteistöjen energiatiedot johtamisen tueksi

Kuntien ilmastohankkeet 2021:

- 48. Lohja – Energistä tietotaitoa kaupungin tilapalveluihin
- 49. Malax – Energiprestanda i fastigheter
- 50. Mikkeli – Ilmastopolku-verkkopalvelu
- 51. Nurmijärven Sähkö Oy – Biokaasun käyttö liikenteessä
- 52. Pohjois-Savon sairaanhoitopiiri – F-kaasut
- 53. Porvoo – Etätyö ja maankäyttö
- 54. Posio – Rakennusten kuntoraportit
- 55. Punkalaidun – Kiertotalous maatalous yritysysteistyö
- 56. Päijät-Hämeen liitto – Ilmastokumppanuus – kunnat ja yritykset
- 57. Raisio – Ilmastosuunnitelmista tekoihin
- 58. Seinäjoki – Tarkenoo ilman palttoota ja rasoja – Seinäjoen kaupungin omistamien kiinteistöjen energiatehokkuuden parantaminen huonelämpötilojen automaattisella pudottamisella käyttöaikojen ulkopuolella

- 59. Sievi – Kunnan kiinteistöjen automatiikan älymodernisointi
- 60. Sipoo – Hankintakäytännöt
- 61. Siuntio – Sote-keskuksen energiaratkaisut
- 62. Tampereen Tilapalvelut Oy – Kaupungin kiinteistöjen energiaratkaisut
- 63. Turku – IKLU – Ilmastokaupungin Hiilineutraalit Klusterit
- 64. Tuusula – Ilmastajohtamisen toimintamalli – Case: Martta Wendelin päiväkotihanke
- 65. Utajärvi – Teollisuusalueen kiertotalouden käsikirja
- 66. Vaasa – Vaasan liikenne 202x – Työkalu ilmastajohtamisen tueksi
- 67. Valkeakoski – Ilmasto-osaamisen johtamisen toimintamalli
- 68. Valonia – Yritysysteistyö
- 69. Vantaa – Yritysysteistyö
- 70. Vihti – Ilmastajohtaminen
- 71. Viitasaari – Pikkasen parempia ilmastotekoja yhdessä

Kokeiluhaku: hiilijalanjälki puoliksi 2019:

72. As Oy Metroharju – Älypuhaltimet taloyhtiöön, pienempi hiilijalanjälki koteihin

73. Avoin ry – Älykäs ja energiatehokas uusiutuvan energian sähkösopimus

74. Cursor Oy – Kimppataksipalvelu syöttönä kaukoliikenteeseen

75. Espoon kaupunki – Koululaisten pyöräkorjauspäivä

76. HSY Ilmastoinfo – Yhteiskäyttöisiä tavarapyöriä vuokrataloyhtiöihin

77. Jyrki Jussila – Mobiili latausasema

78. Kortetmäki ja Saralahti – Kouluruoka 2030

79. L. Lehtinen ja J. Kohvakka – Panttikokeilu

80. Lahden kaupunki – Ilmastoviisas työmatkaliikkuminen

81. Leppävirran Urheilijat ry – EiMikäänRoskakala-perinneruokapäivät

82. Lotta Sorvo – Opetusmateriaali tekstiilien vastuulliseen tulevaisuuteen

83. Spark Sustainability Ab – Ilmastovalmennus ryhmässä Spark Sustainabilityn kanssa

84. Suomen luonto- ja ympäristökoulujen liitto ry – Ilmastokasvatuksen hyvät käytännöt

85. Ugly Foods ry – Kouluruokakokeilu

86. Valonia – Harrastetaksi

Kuntien ilmastokokeilut 2020:

- 87. Avanto Insight Oy – Osallisuusmalli kuntien ilmastotyön tueksi
- 88. D-mat – Elämäntapapeli kouluissa
- 89. eChargie (Cation Oy) – Sähköautojen latausinfra
- 90. Kuntoutussäätiö – Kasvisruoka voimavaraksi naapurustoon
- 91. Lappeenranta – Sähköpyöräilyn edistäminen
- 92. Lääkärin sosiaalinen vastuu – Neuvolakokeilu
- 93. Palmia – Hävitetään hävikki
- 94. Pori – Elämyksellisiä liikkumisvaihtoehtoja

Kansalliset hankkeet:

- 95. Motiva Oy ja Fisun kunnat – Ilmastojohtamisen reseptikirja
- 96. Kuntaliitto ja 13 edelläkävijäkuntaa – ILMAVA, Ilmastojohtamisen valmennus
- 97. Kuntaliitto – Ilmastonmuutos ja kunnat -tukipaketti
- 98. Kuntaliitto, Motiva Oy, SYKE ja Fisun kunnat – REETTA, Resurssiviisaiden kuntien talous- ja ilmastojohtaminen
- 99. Motiva Oy, SYKE ja Fisun kunnat – REIVI, Kuntien ja yritysten ilmastoyhteistyö
- 100. Ekokumppanit ja edelläkävijäkunnat – Kuntalaisten ilmastotoimien vauhdittamisen toimintamalli
- 101. SYKE – Alueellisten päästölaskentojen kehittäminen
- 102. SYKE – KILTOVA, Työkaluja kaupunkien ilmasto-ohjelmien vaikutusten arviointeihin, 3 osahanketta
- 103. SYKE – Kansalaisen hiilijalanjälkilaskurin uudistaminen
- 104. Pirkanmaan ELY-keskus – ELY-ilmastotiekartta I ja II

Alueet kuntien ilmastotyön tukena -avustushaku 2021:

- 105. Etelä-Karjalan liitto: Ilmastotekoja ja -osaamista Etelä-Karjalaan
- 106. Etelä-Pohjanmaan liitto: Etelä-Pohjanmaan kuntien ilmastotyön vauhdittaminen
- 107. Etelä-Savon maakuntaliitto: Ilmastotyön tukeminen Etelä-Savon kunnissa
- 108. Hollolan kunta: Pienten kuntien ilmastotyö uuteen vauhtiin
- 109. Hämeen maakuntaliitto/kuntayhtymä: Hämeen kuntien ilmastotyön spurtti HÄSPI
- 110. Keski-Pohjanmaan liitto: Keski-Pohjanmaan ilmastotyö
- 111. Keski-Suomen liitto: Tukea Keski-Suomen kuntien ilmastotyöhön
- 112. Kymenlaakson liitto: Kymenlaakson alueellisen ilmastotyön vauhdittaminen
- 113. Lapin liitto: Tehemmä Yhessä ilmastotyötä
- 114. Pohjanmaan liitto: Vaikuttavat ilmastotoimet Pohjanmaan kunnissa – Effektiva klimatåtgärder i Österbottens kommuner
- 115. Pohjois-Karjalan maakuntaliitto: Päästöt kuriin – tehokkaasti kohti vähähiilisyyttä
- 116. Satakuntaliitto: Ilmastotyön vahvistaminen Satakunnassa
- 117. Uudenmaan liitto: Sitouttavan Ilmastotyön mAlli Uudenmaan kunnille – SILTA
- 118. Varsinais-Suomen liitto/Valonia: Kuntien ilmastoparraus – vauhtia toimiin Varsinais-Suomessa

2.1. Ilmastojohtaminen ja ilmastotyön seuranta

Useimmat ohjelman hankkeista käsittelivät ilmastojohtamisen ja ilmastotyön seurannan teemoja (11/20 päättäneistä hankkeista). Hankkeissa keskityttiin kuntien poikkihallinnollisen ilmastotyön suunnitteluun ja koordinointiin.

Ilmastojohtamisen hankkeita toteutettiin useamman kunnan yhteistyöprojekteina esimerkkeinä Kirkkonummi ja Vihti sekä Lempäälä ja Vesilahti. Keski-Suomen liiton toteuttama hanke aktivoi maakunnan 23 kuntaa tulokselliseen ilmastotyöhön.

Kuntien yhteishankkeet ovat vauhdittaneet kuntien yhteistoimintaa ilmastotyössä ja vahvistaneet ilmastotyön resursointia. Keski-Suomen hanke avitti YMPYRÄKS-yritysyhteistyöverkoston perustamista. Toteuttajien mukaan hankkeet ovat vaikuttaneet ilmastotyön resursseihin kunnissa, ja hankkeet ovat jatkuneet uusien kehityshankkeiden muodossa. Esimerkiksi Vihdissä ja Kirkkonummella hankkeen myötävaikutuksesta haettiin liikenne- ja viestintävirasto Traficomin valtionavustusta kävelyn ja pyöräilyn edistämiseen.

Keski-Suomen liiton toteuttaman hankkeen myötävaikutuksesta alueen kunnista Viitasaari jatkoi ilmastotyönsä kehittämistä ohjelman rahoittamana avustushankkeena vuonna 2021.

Hankkeiden vaikutuksina tietoisuus ilmastotyötä edistävien verkostojen (Covenant of Mayors, HINKU ja KETS) hyödyistä on lisääntynyt. Hankkeet ovat toimineet kunnille tapana täyttää hiilineutraaliutta edistävien kuntaverkostojen ja sitoumuksien edellyttämiä vaatimuksia: Esimerkiksi Vihdin ja Kirkkonummen hankkeessa lähtökohtana oli täyttää Covenant Of Mayors -sitoumuksen vaatimuksia.

Hankkeissa on kehitetty kuntien toimialojen välistä yhteistyötä. Kuntiin perustettiin uusia ilmastotyötä koordinoivia työryhmiä, esimerkiksi kestävän kehityksen työryhmä Viitasaarelle.

2.1. Ilmastojohtaminen ja ilmastotyön seuranta

Kuntien toteuttamien hankkeiden lisäksi osana ohjelmaa on toteutettu kansallisen tason ilmastohankkeita. Hankkeet ovat summanneet ilmastoyön kokonaisuutta ja nostaneet ilmastojohtamisen profiilia kunnissa.

Ohjelman tukemana on julkaistu Kuntaliiton Tukipaketti – ilmastotyön tueksi (2020) sekä Motivan toteuttama Ilmastojohtamisen reseptikirja (2020), joita on kumpaakin ladattu noin 1000 kertaa. Lisäksi tukipakettia on jaettu 350 kappaletta fyysisinä kappaleina erityisesti kunnanvaltuustojen jäsenille.

Ilmastojohtajat-hankkeen jälkeen toteutettiin kunnille ILMAVA-valmennus, joka jatkoi konkreettisen kehittämisavun tarjoamista kuntien ilmastojohtamisen haasteisiin. Valmennukseen osallistuivat Asikkala, Forssa, Heinola, Hollola, Hämeenlinna, Hämeenkyrö, Imatra, Lahti, Tampere, Tornio, Turku, Porvoo ja Padasjoki. Turkuun nimettiin Suomen ensimmäinen virka ilmastojohtaja-tittelillä, mikä on yksi osoitus kuntien huomion kiinnittymisestä nimenomaan ilmastoasioiden johtamiseen osana ympäristöjohtamisen kokonaisuutta.

Ilmastotyön seurannan työkalupakkia ovat kehittäneet Suomen ympäristökeskus (SYKE) ja Terveystieteiden tutkimuskeskus (THL). Ohjelman rahoittama Alueellisten KHK-päästöjen laskentamenetelmät -kehittämishanke auttoi kuntien päästöjen seurantaa ja raportointia tukevan työkalun kehittämistä Hiilineutraali Suomi -verkkopalveluun. Kaupunkien ilmasto-ohjelmien toimenpiteiden vaikutusarviointi -hanke KILTOVA kehitti mallikirjastoa ilmastotyön oheisvaikutusten arvioinnin tueksi (terveys-, luonto, talous- ja sosiaaliset vaikutukset).

HANKE-ESIMERKKI 1:

Täsmäapua Keski-Suomen kuntien ilmastotyöhön, Keski-Suomen liitto

Hankkeen tavoitteena oli kannustaa kuntia tekemään systemaattista ilmastotyötä ja saada ilmastotyö osaksi kuntien jatkuvaa toimintaa. Tavoitteeseen pyrittiin kartoittamalla ilmastotyön lähtötilannetta ja tarjoamalla apua esiin nousseisiin yhteisiin haasteisiin webinaareilla ja koulutuksilla. Yksillä resursseilla tehtiin työtä kaikkien 23 Keski-Suomen kunnan ilmastotyön hyväksi.

Hanke tavoitti yhteensä 140 kuntien viranhaltijaa ja luottamushenkilöä. Hanke kokosi yhteen ilmastotyön hyviä käytäntöjä ja ohjeita ilmastoviestintään.

Hankkeen vaikutuksina Viitasaarelle perustettiin kestävän kehityksen poikkihallinnollinen yhteistyöryhmä, ja Multia sekä Keruu liittyivät Kunta-alan energiatehokkuussopimukseen (KETS).

2.2. Ilmastotyö ja yritykset

Ohjelma rahoitti kuntien ja yritysten ilmastoyhteistyötä vahvistavaa toimintaa. Hankkeista kaksi on jo päättynyt – Resurssiviisaiden yritysten ilmastoteot REIVI sekä REIVIn jatkohanke.

Resurssiviisaiden yritysten ilmastoteot (REIVI) –hankkeessa toteutettiin toimintamalli yritysten ja kuntien ilmastoyhteistyön vauhdittamiseen. Hankkeeseen osallistuivat Fisuverkoston 11 kuntaa sekä useita pilottiyrityksiä, joiden kanssa toimintamallia koottiin yhdessä. Hankkeen tulosten nähtiin hyödyttävän laajaa joukkoa muitakin yritysysteistyötä aloittelevia kuntia, joten ohjelma hankki valmiita materiaaleja ja koulutuksia toimintamallin levittämiseksi.

Hankkeiden tuloksena esimerkiksi Turussa Kauppakamari jakoi toimintamallin sisältöä. **Toimintamalli herätti kiinnostusta myös muissa alueella meneillään olevissa ilmastohankkeissa, jotka keskittyvät yritysten ilmastoyhteistyön vahvistamiseen. Myös muissa Fisu-kunnissa hyödynnettiin toimintamallin sisältöä. Kirjalliset aineistot vietiin hiilineutraalisuomi.fi -sivustolle, ja niihin on tutustunut yhteensä noin 3 000 kävijää vuoden 2021 aikana.** Lisäksi tuotettiin viestintämateriaaleja sekä jalkautettiin tietoa kuntiin yhteisessä tilausuudessa.

2.3. Kestävät elämäntavat ja osallisuus

Ohjelman päättäneistä hankkeista kolme hanketta kannusti kestävien elämäntapojen ja osallisuuden edistämiseen.

Hankkeissa toteutettiin muun muassa kestävän elämäntavan kokeilu, kehitettiin hiilineutraaliutta edistävä tapahtumakonsepti asukkaille ja yrityksille sekä tehtiin laajaan käyttöön soveltuvia ilmastotekoihin kannustavia videoita. Lisäksi laadittiin valmiit toimintamallit ja kaikille avoimet materiaalit kuntalaisten ilmastotekojen edistämiseen kuudessa eri teemassa.

1,5 asteen kunta -hanke toteutettiin yhteistyössä Päijät-Hämeen liiton sekä Hartolan, Heinolan, Hollolan, Lahden, Orimattilan ja Padasjoen kuntien kanssa. Hankkeessa vaikutettiin kuntalaisten ja päätöksentekijöiden asenteisiin kestävämmän elämäntavan saavuttamiseksi.

Hankkeessa toteutettiin kolme kuukautta kestänyt kotitalouksien kestävä elämäntavan kokeilu, johon liittyi erilaista viestintää ja tapahtumia. Elämäntapakokeiluun osallistui 60 kotitaloutta.

Lopputuloksena kotitaloudet pienensivät hiilijalanjälkeään keskimäärin 9 prosenttia. Hankkeen tuloksena saatiin myös pitkä lista kuntalaisten toiveita kunnille ja yrityksille kestävä elämäntavan mahdollistamiseksi. Hankkeen aikana Päijät-Häme liittyi maakuntana Hinku-verkostoon.

Vastuullinen vantaalainen -tapahtumakonseptin tavoitteena oli kutsua asukkaat ja pienet yritykset mukaan rakentamaan hiilineutraalia Vantaata. Koronapandemian vuoksi uusittuun suunnitelmaan sisältyi neljä, useammalla kielellä tuotettua videota, joiden tarkoituksena on kannustaa kuntalaisia ilmastotekoihin. Lisäksi hankkeessa tuotettiin kuvamateriaalia, niin sanotut ilmastopotetit. Ilmastovideot saivat laajaa valtakunnallista näkyvyyttä.

2.3. Kestävät elämäntavat ja osallisuus

Kuntalaisten ilmastotoimien vauhdittamisen toimintamallit - hankkeessa Ekokumppanit Oy kehitti kuusi erilaista toimintamallia, joiden avulla kunnat ympäri Suomen voivat tukea kuntalaisten ilmastoposiitiivisia asenteita, ratkaisuja ja konkreettisia ilmastotekoja.

Toimintamalleja olivat:

1. Kouluympäristön jätteen vähentämiseen tähtäävä **Kohti Zero Waste -koulua**.
2. Kouluruoan ilmastovaikutuksien vähentämiseen vuoteen 2030 tähtäävä **Kouluruoka 2030**.
3. **Yhteiskuntasimulaattorin demoversio**, jonka tavoitteena oli lisätä nuorten ymmärrystä yhteiskunnan toiminnasta, äänestämisestä sekä yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta ja eriarvoisuudesta.
4. **Liikkumisesta yhteinen asia**, jonka tavoitteena oli aktivoida ja lisätä kunnan liikkumisen kestäviä ja terveellisiä toimintamalleja ja juurruttaa ne pysyviksi käytännöiksi.
5. **Energiaremontit**, jossa tuotettiin taloyhtiöiden avuksi opas energiaremonttien toteutukseen ja rahoitukseen.
6. **Pientalot öljystä uusiutuviin**, joka tarjoaa kunnille työkaluja öljylämmitteisten pientalojen omistajien tukemiseen lämmitysjärjestelmän vaihtamisessa.

Toimintamalleja otettiin käyttöön useissa eri kunnissa, esimerkiksi Parikkalassa ja Vantaalla.

2.4. Energiatehokkuus ja energiamurros

Ohjelman tukemista, jo päättäneistä, hankkeista ja kokeiluista kolme käsitteli energiatehokkuuden teemoja. Kauniaisissa kehitettiin suunnitelma tuleville energiatehokkuusinvestoinneille. Ohjelman tukemissa kokeiluissa parannettiin myös helsinkiläisen talonyhtiön energiatehokkuutta ilmanvaihdon älykkyyttä lisäämällä. Toisessa kokeilussa Avoin ry kehitti kuntalaisille helppokäyttöistä verkkopalvelua, joka yhdistää energiankulutukseen, energiatehokkuuden optimointiin ja uusiutuvaan sähkösopimukseen liittyvät palvelut samaan palveluun. Palvelun kehittäminen on jatkunut osana Helsinki Energy Challenge -ohjelmaa.

HANKE-ESIMERKKI 2:

Energiatehokkuushankkeiden toimintasuunnitelma päästöjen vähentämiseksi

Hankkeessa tunnistettiin Kauniaisten kaupungin hiilineutraalisuustavoitteen saavuttamisessa merkittävimmät vaikutusmahdollisuudet. Suurin päästövähennyspotentiaali on rakennuksissa, joissa korostuvat toimenpiteet energiatehokkuuden ja energiansäästön parantamiseksi sekä lämmitystapojen vähähiiliset ratkaisut. Hankkeen tuloksena saatiin energiahankesuunnitelmat yhteensä 27 kiinteistöön.

Merkittävimpiä energiasäästöjä tuottavat lämmitysmuodon muuttaminen kaukolämmöstä muihin lämmitysjärjestelmiin. Kauniaisten kaupungin alueella syntyvistä CO₂ -kokonaispäästöistä jopa 63 prosenttia (25 000 tonnia) aiheutui rakennusten lämmittämisestä. Hanke osoitti, että energiatehokkuuteen kannattaa panostaa. **Hankkeessa todettiin, että energiatehokkuuden parantamiseen tähtäävillä toimenpiteillä voidaan saavuttaa Kauniaisten kaupungin omistamissa kiinteistöissä vuositasolla yhteensä 6,1 GWh kokonaisenergiesäästö (lämmitys ja sähkö), joka on 29 prosenttia kokonaisenergiankulutuksesta verrattuna vastaavaan kulutukseen vuonna 2017.**

Hanke jatkuu osana kunnan jatkuvaa energiatehokkuustyötä ja Kunta-alan energiatehokkuussopimuksen (KETS) toimeenpanoa.

2.5. Kestävä liikkuminen

Yhteensä neljässä ohjelman hankkeessa oli teemana kestävän liikkumisen edistäminen kunnissa. Hankkeissa edistettiin muun muassa liityntäpysäköintiä, joukkoliikenteen käyttöä, kestävää koulumatkaliikkumista sekä laadittiin kestävän liikkumisen toimenpidesuosituksia kunnille.

Julkisten ja yksityisten toimijoiden rajapinnat liityntäpysäköinnin edistämisessä -hankkeessa laadittiin Pirkanmaalla toimintamalli, jonka avulla julkiset ja yksityiset toimijat voivat edistää liityntäpysäköintiä niin, että kaikki osapuolet hyötyvät. Lisäksi hankkeessa toteutettiin liityntäpysäköinnin markkinointimateriaali, jossa nostetaan esiin liityntäpysäköinnin keskeiset kaupalliset ja julkiset hyödyt. Hankkeen työpajaan osallistui yli 40 henkilöä.

Kuopion kaupungin Viisaat arjen matkat -hankkeen tavoitteena oli lisätä peruskoulujen 1.–3. -luokkalaisten koulumatkoilla ja koulupäivien aikana jalankulun ja pyöräilyn kulkutapaosuutta.

Hankkeessa toteutettiin Taikuri Alfrendon teemallinen kiertue kaikkiin Kuopion alakouluihin sekä vanhempainiltoja ja niihin liittyviä viisaan liikkumisen videoita. Hankkeessa toteutettiin myös viisaan liikkumisen testiryhmä sekä koululaisten kulkutapakyselyjä.

Ilmastoystävällisen liikkumisen ratkaisut -hankkeessa vähähiilisen ja kestävän liikkumisen ratkaisuja etsittiin aktivoimalla kuntapäättäjiä, viranhaltijoita ja paikallisia sidosryhmiä. Hankkeessa järjestettiin kussakin Varsinais-Suomen viidessä seutukunnassa liikenteen iltakoulutilaisuudet, joihin kutsuttiin kuntien päättäjät ja osa viranhaltijoista. Hankkeen puitteissa järjestettiin myös webinaareja ja julkaistiin joulukuussa 2020 Valonian verkkosivuilla Ilmastoystävällisen liikkumisen ratkaisupaletti. Hankkeen aikana käytyjen keskustelujen pohjalta kullekin seutukunnalle koottiin konkreettisia kestävän liikkumisen toimenpiteitä esittelevät seutukuntasuosituksset. Hanke aktivoi useita kuntia ja seutukuntia uusiin kestävän liikkumisen päästöjä vähentäviin toimenpiteisiin, ja kestävän liikkumisen ratkaisupaletti vakiintui liikkumisen toimenpiteiden pohdinnan ja esittelyn työkaluksi.

2.5. Kestävä liikkuminen

Lisää vilinää Kotkan ja Haminan joukkoliikenteeseen! -hankkeen tavoitteena oli vähentää Kotkan, Haminan ja Pyhtään alueen liikenteen päästöjä joukkoliikenteen avulla. Hankkeessa luotiin Kotkan seudun joukkoliikenteen houkuttelevuutta parantava brändi sekä joukkoliikenteen käyttöönottosuunnitelma. Joukkoliikennetiedon saatavuutta parannettiin luomalla helppolukuiset koostelinjakartat kaikkien kolmen kunnan alueelta. Lisäksi hankkeessa selvitettiin joukkoliikenteen päästövähennystoimet paikallisliikenteen kilpailutusta varten.

Tulevien muutosten myötä seudun joukkoliikenteen kasvihuonekaasupäästöt vähentyvät noin 80 prosenttia verrattuna nykytilanteeseen. Kotka on suunnitellut siirtyvänsä täysin sähköiseen joukkoliikenteeseen vuoteen 2023 mennessä.

2.6. Innovatiivisuus ilmastotyössä

Kuntien ilmastoratkaisut -ohjelma valitsi tuettavaksi vuosina 2019 ja 2020 yhteensä 24 innovatiivista kokeilua. Ne olivat 2–5 kuukautta kestäviä nopeita kehittämisprojekteja, joissa testattiin tiettyä kestäviin elämäntapoihin ja toimintamalleihin liittyvää muutosta valitussa kohderyhmässä. Kokeilut käsittelivät kuntien ruokahävikkiä, kestäväää liikkumista ja ilmastoneuvontaa sekä -kasvatusta. Kokeiluille tarjottiin 5 000–10 000 euron avustusta, minkä lisäksi tulosten perusteella vaikuttavimmille ratkaisuille myönnettiin lisäävustusta jatkokehittämiseen. Avustuksen lisäksi kokeilijoille tarjottiin vuorovaikutteinen kehittämisohjelma, jossa kokeiluille tarjottiin asiantuntijatukea ja tilaisuuksia verkostoitua Motivan toteuttamana.

Vuoden 2020 yhdeksän kokeilun toteuttamiseen osallistui 27 organisaatiota. Kokeilut tuottivat uusia ratkaisuja kuntien käyttöön. Esimerkiksi Nokialla kehitettiin sähköautojen latauspisteet yhdessä eChargie-palvelun kanssa. Lääkäreiden sosiaalinen vastuu ry kehitti ilmastoneuvontaa osaksi neuvolatoimintaa yhdessä Lahden kaupungin kanssa.

Kokeilut lisäsivät kuntalaisten osallisuutta ilmastotyöhön paikallisesti eri ympäristöissä, esimerkkeinä koulut, kunnan työntekijät, kaupungin keskustassa liikkuvat.

2.6. Innovatiivisuus ilmastotyössä

Esimerkkejä tavoittavuuksista:

- Hämeenlinnan ruokakokeilu tavoitti 1 500 koulun ruokapalvelua hyödyntävää oppilasta ja koulun henkilökuntaan kuuluvaa kuukauden kokeilujakson aikana.
- Kuntoutussäätiön kokeilussa jaettiin 578 annosta koulujen hävikkiruokaa alueen asukkaille.

Kokeilujen vaikutuksina syntyi uusia yhteistyön muotoja. Kokeilujakson jälkeen Hämeenlinnan kaupunki ja Kuntoutussäätiö yhdistivät voimansa ohjelman avustaman jatkohankkeen kautta.

Osa kokeiluista sai jatkoa kiihdyttämöissä, muissa rahoitusmuodoissa ja hankkeissa, kuten rakennerahastojen hankkeina ja STN-tutkimushankkeena. **Monen kokeilun toiminta on laajentunut ja monistunut muihin kuntiin.** Esimerkiksi osana kokeiluja toteutettu pantillisten Take Away -astioiden järjestelmä on otettu käyttöön noin 20 kahvilassa ympäri Suomea. Koulujen vähähiilisen ruokalistan kokeilu Kouluruoka 2030 toistettiin myös Helsingissä ja hanke jatkui kansallisena STN-hankkeena kokeilujakson jälkeen.

Vuoden 2019 kokeilujen seurantakyselyyn vastanneista vain yksi kokeilu ei ollut jatkunut millään tavalla. Syitä kokeilujen jatkumattomuuteen olivat organisaatiolähtöiset syyt tai puuttuva rahoitus. Myös koronavirus-pandemia mainittiin kasvokkaista vuorovaikutusta vaativien konseptien eteenpäin viemistä hidastavaksi tekijäksi.

Osa kokeiluista muutti toimintaympäristöä pysyvästi. Esimerkiksi kokeilun tuloksena organisaation toimintakulttuuri muuttui. Lahden kaupunkia kokeilu kannusti kehittämään tuettua työmatkalippua henkilöstölle. Kokeilu ja samaan aikaan käynnissä ollut työmatkaliikkumisen suunnitelmatyö avittivat poliittisen päätöksen saamista asialle, ja lippujärjestelmän toteutus on parhaillaan käynnissä.

Esimerkkikokeiluja

Kasvishävikki voimavaraksi naapurustoon –kokeilu

Syksy 2020

Kuntoutussäätiö, yhteistyössä Helsingin kaupunki ja Palmia

Kokeilun tavoitteena oli minimoida kouluruokailun hävikki sekä muuttaa ruokavaliota ilmastoystävällisemmäksi. Kouluruokailun kasvisruokahävikkiä jaettiin Helsingin Kannelmäen ja Malminkartanon lähiyhteisöissä, millä tavoiteltiin myös sosiaalisia hyötyjä, kuten osallisuuden ja hyvinvoinnin edistämistä. Lisäksi kokeilussa jaettiin tietoa ruuan ja hävikin ilmastovaikutuksista.

TULOKSET

- Kokeilussa jaettiin 578 annosta koulujen hävikkiruokaa eli pienennettiin sekä koulujen että kuntalaisten hiilijalanjälkeä ruuankulutuksen osalta.
- Kaikkien kohderyhmien kiinnostus ja tieto ruuan ilmastovaikutuksista lisääntyi.

VAIKUTUKSET

- Asenteiden ja toiminnan muutos kohti ilmastokestävämpää ruokavaliota.
- Ruokahävikki vähenee ja ruokavalio muuttuu ilmastokestävämmäksi, mikä voi pienentää jopa 30–40 % ruokailun hiilijalanjälkeä.

Lisätietoja kokeiluista: <https://www.kokeilunpaikka.fi/fi/kokeilu/ruuan-hiilijalanjalkea-pienentamassa-yhdessa-kasvishavikki-voimavaraksi-naapurustoon>

Olemassa olevan infran digitalisointi sähköautojen latausratkaisuksi kunnan omistamissa kiinteistöissä

Kesäkuu-joulukuu 2020

Yhteistyössä Cation Oy:n ja Nokian kaupungin kanssa.

Kokeilun tavoitteena oli tutkia, miten kunnat voivat mahdollistaa olemassa olevan ja omistamansa infran käytön sähköajoneuvojen latauksessa työpäivien aikana henkilökunnalle.

TULOKSET

- Kokeilun tuloksena digitalisoitiin Nokian kaupungille useita lämpötolppia siten, että sähköajoneuvojen lataus oli mahdollista maksua vastaan ja latausteho rajattiin järjestelmän kautta turvalliselle 8 ampeerin tasolle.
- Kokeilun aikana laitteille muodostui käyttäjäkuntaa, joka latasi päivittäin.

VAIKUTUKSET

- Kokeilulla pystyttiin todistamaan, että olemassa olevan infran hyödyntäminen sähköajoneuvojen latauksessa on mahdollista tehdä siten, että lataus tapahtuu turvallisesti, maksu latauksesta kohdistuu suoraan käyttäjälle ja maksu siirtyy digitaalisesti infran omistajalle.
- Kokeilussa havaittiin, että lataamisen vaivattomuus lisää lataamisen aktiivisuutta. Lataus mahdollisti erityisesti hybridautoilijoiden työmatkat CO₂-vapaasti.

Lisätietoja

kokeiluista: <https://www.kokeilunpaikka.fi/fi/kokeilu/olemassa-olevan-infran-digitalisointi-sahkoisen-liikkumisen-latausratkaisuiissa-kunnan-omistamissa-kiinteistoissa-yhteistyoprojekti-nokian-kaupungin-ja-echarge-cation-oy-n-kanssa>

3. Vaikutukset ja vaikuttavuus

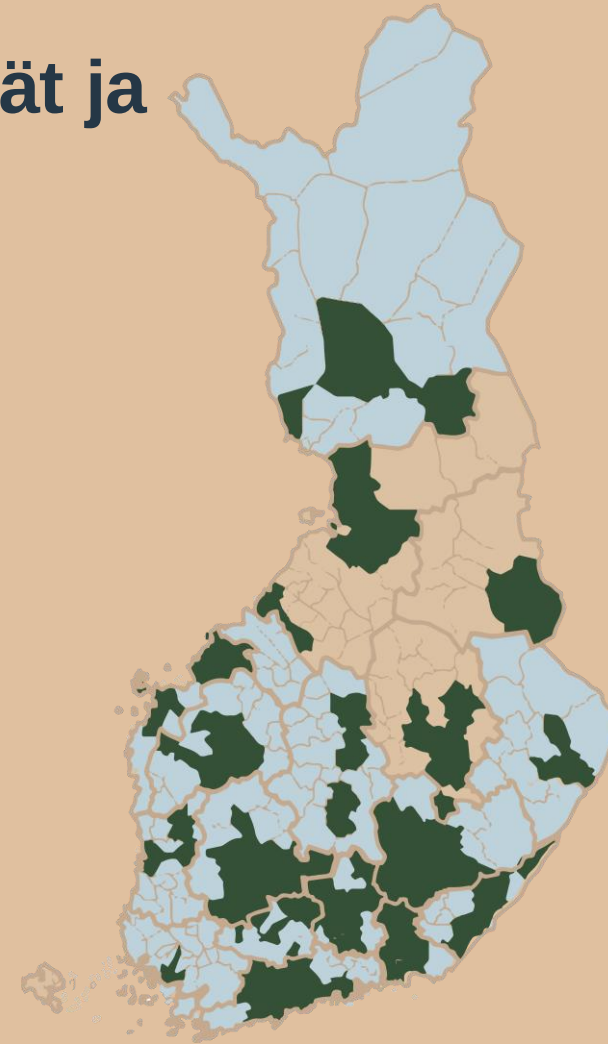
3.1. Ohjelman tavoittamat kohderyhmät ja alueellinen kattavuus

Ohjelma on 118 hankkeen voimin tavoittanut laajan joukon toimijoita.

Ohjelman alueellinen kattavuus on ollut hyvä. Hankkeita on toteutettu jokaisessa maakunnassa pois lukien Ahvenanmaan maakunta. Ohjelman piiriin on saatu suurien kaupunkien lisäksi pieniä ja keskikokoisia kuntia. Alueelliset hankkeet ovat mahdollistaneet pienten kuntien osallistumisen ilmastotyön kehittämiseen.

Hankkeita ovat kuntien lisäksi toteuttaneet muutkin organisaatiot, kuten Maakuntien liitot, kansalliset ilmastotyön edistäjäorganisaatiot ja tutkimuslaitokset. Hankkeiden kohderyhmiä ovat olleet yritykset, kuntalaiset, päättäjät kunnissa, peruskoululaiset ja nuoret kuntalaiset, pientaloissa asuvat, taloyhtiöt sekä kunnan sisäiset toiminnot, kuten tilapalvelut, ruokapalvelut ja neuvolapalvelut.

Hankkeiden sisällä on kartoitettu kohderyhmissä tapahtuneita muutoksia hankkeiden myötä. Esimerkiksi Päijät-Hämeen liiton 1,5 asteen elämäntapakokeilun lopputuloksena kotitaloudet pienensivät hiilijalanjälkeään keskimäärin 9 prosenttia. Jos sama tahti pysyy jatkossakin, kotitaloudet saavuttavat tavoitetason alueella vuoteen 2030 mennessä.

Kuva 2. Kaikki ohjelman piirissä olleet kunnat. Maakunnista kaikki (pl. Ahvenanmaa) ovat olleet mukana ohjelman hankkeissa. Karttaan on merkitty hankkeiden ja kokeilujen päätoteuttajakunnat. Vuoden 2021 alueelliset hankkeet on merkitty vaalean sinisellä. Lisäksi kartassa ovat mukana kansallisiin hankkeisiin (ILMAVA-valmennus, Ilmastojohtajat, KILTOVA, KIVAT, REETTA, REIVI) osallistuneet kunnat.

3.2. Tulosten jatkuvuus, pysyvyys ja skaalautuminen

Tuloksekas ilmastotyö edellyttää hankkeiden tuotosten jatkumista ja vakiintumista kohderyhmänsä toimintatavoissa esimerkiksi kuntien uusina toimintamalleina tai kuntalaisten elämäntapamuutoksina. Parhaimmillaan ilmastotyön kehittämistoiminnan käytännöt leviävät muihin kuntiin, jolloin kaikki hyötyvät työn tuloksista.

Ohjelman tukemilla hankkeilla on saatu aikaan systemaattista ilmasto- ja energiatehokkuus-, sekä kestävän liikkumisen työtä tukevia suunnitelmia ja käytännön toteutuksia. Ilmastotyön suunnitelmat luovat pohjaa pitkäjänteiselle ilmastotyön edistämiselle.

Enemmistö (5/7) Motivan tavoittamista hankkeista oli jatkunut tulevana kehittämishankkeena. Hankkeista 5/7 koki myös, että hankkeen tulokset olivat vakiintuneet osaksi organisaation tekemisen tapoja. Kolme hanketta koki, että hankkeen tulokset ovat levinneet laajemmalle esimerkiksi muihin kuntiin ja kunnan sisäisesti uusille toimialoille.

Haasteena toiminnan vakiintumiselle nähtiin pysyvien ilmastotyöntekijäresurssien puute. Ilmastotyö nojaa vahvasti hanketoimintaan, määräaikaisella työ sopimuksella toimiviin projektikoordinaattoreihin, kuntien ulkopuoliseen rahoitukseen ja siihen, että ilmastotyö tehdään normaalien lakisääteisten tehtävien ohessa. Hankkeiden nähtiin kuitenkin osittain vahvistaneen kuntien sisäistä resursointia ja johtotason sitoutumista ilmastotyöhön.

Kunnat kokivat hankkeidensa tulokset helposti skaalattavaksi, mutta tulosten levittäminen edellyttäisi enemmän resursointia viestintään ja tukea valtiolta ja ympäristöministeriöltä. **Ympäristöministeriön ja Kuntien ilmastoratkaisut - ohjelman rooli nähtiin keskeiseksi hyvien käytäntöjen levittämisessä.**

3.3. Hankkeiden toteuttajien palaute ohjelman tarjoamasta tuesta

Kunnat kokivat ympäristöministeriöltä saadun avustuksen erittäin merkitykselliseksi (7/7 kyselyyn vastanneista). Myös hankkeille tarjotut yhteistilaisuudet koettiin hyödyllisiksi.

”Tämä avustusmuoto on ollut ketterä ja toivottavasti jatkuu.”

”Ilmastotyö vaatii resursseja, ja niitä on kunnilla osoittaa vain vähän (esimerkiksi vähäpäästöiset ajoneuvot/kalusto, latauspisteet jne.). Kaikella osoitetulla tuella on valtava merkitys – se kannustaa etsimään ympäristöystävällisempiä tapoja toimia”

Kokeilujen toteuttajat kiittivät rahallisen tuen lisäksi mahdollisuutta sparraukseen ja verkostoitumiseen.

”Koin saavani tukea ja kannustusta, ja ulkopuolisen osoittama arvostus heijastui myös omaan työyhteisöön ja asiakkaisiin. Kokeilun mahdollistaneen rahoituksen lisäksi arvokasta oli etenkin omien ajattelutapojen haastaminen työpajoissa.”

”Kokeilurahoituksesta on tullut positiivista palautetta kunnilta ja toivottu sen jatkuvan ilmastoasioissa. Kevyet pienet kokeilut ovat aliresursoiduissa tilanteissa ihmisen kokoista kehittämistä.”

Ympäristöministeriön rooli ilmastotyötä organisoivana ja tuloksia levittävänä tahona nähtiin merkittäväksi.

”Ympäristöministeriön rooli ilmastopolitiikan koordinaattorina on keskeinen. Ilmastopolitiikkaa tehdään nyt vähän joka paikassa ja sen ymmärtäminen vaatii syvää asiantuntemusta.”

3.4. Tulosten vaikuttavuus ja kytkeä Hiilineutraali Suomi 2035 -kokonaisuuteen

Ympäristöministeriön vuoden 2030 strategisina tavoitteina on edistää hiilineutraalia kiertotalousyhteiskuntaa sekä kestävästä kaupunkikehitystä. Ympäristöministeriö tavoittelee strategiassaan, että kunnista ja maakunnista tulee edelläkävijöitä vähähiilisyydessä ja resurssiviisaudessa ja sitä, että kunnat hyödyntävät laajasti uusia ratkaisuja sekä toimivat ympäristöosaamisen näyteikkunoina. Kuntien ilmastoratkaisut -ohjelman tavoitteena on ollut vauhdittaa kuntien ja alueiden ilmastotyötä, johon myös rahoitetut hankkeet ovat vastanneet.

Rahoitettujen hankkeiden tulokset osoittavat erityisesti eri toimijoiden välisen tiedonkulun ja yhteistyön parantumista, mikä on yksi ohjelman tavoitteista. Hankkeet ovat levittäneet ilmastotyökaluja ja -toimintamalleja eri kunnissa, mikä on osaltaan vauhdittanut paikallista ja alueellista ilmastotyötä.

Pääosin vuorovaikutusta edistävien hankkeiden suorilla vaikutuksilla päästövähennyksiin on haastavaa osoittaa, mutta hankkeiden tulokset antavat konkreettista näyttöä kuntien ilmastotyön vahvistumisesta ja ilmastotavoitteiden toimeenpanosta kunnissa.

Vuosien 2020 ja 2021 pandemiatilanne vaikeutti joissakin hankkeissa vuorovaikutuksen toteutumista, joten vaikuttavuus jäi niissä hankkeissa pienemmäksi. Tilalle kehitettiin kuitenkin uusia, myös etäyhteyksin toteutettavia menetelmiä, joilla edistetään ilmastotyön osallisuutta myös jatkossa.

Kuntien ilmastoratkaisut -ohjelman hankkeet tukevat niin kansainvälistä EU:n ilmastopolitiikan toteuttamista kuin kansallista hiilineutraaliustavoitetta ja edistävät käytännön tasolla Keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelman (KAISU) toteutumista. KAISU:n tavoitteita hankkeet tukivat jalkauttamalla kunnissa toimintamalleja taakanjakosektorin päästövähennyksissä kestävästä liikkumisesta edistämiseksi, energiatehokkuuden hyödyntämisessä sekä ilmastokestävässä asumisessa ja kuluttamisessa.

3.4. Tulosten vaikuttavuus ja kytkentä Hiilineutraali Suomi 2035 -kokonaisuuteen

Kuntien ilmastoratkaisut -ohjelman hankkeet tukevat myös muiden kansallisten ja kansainvälisten ilmastoverkostojen ja -ohjelmien toteutumista. Valtaosa hankkeista toteutettiin laajassa yhteistyössä eri tahojen ja verkostojen kanssa. Hankkeita toteutettiin energiatehokkuussopimusten, HINKU-ohjelman, Canemure-hankkeen, resurssiviisaiden kuntien verkoston (Fisu) sekä eri alueiden omien verkostojen yhteistyönä.

Kuntaverkostojen lisäksi hankkeita toteutettiin laajassa yhteistyössä eri hallinnonalojen ja ohjelmien kesken, kuten ympäristöministeriön Kestävä kaupunki -ohjelman, EU:n innovaatioaloite Climate KICin ja Sitran Kesätöitä kiertotaloudesta -ohjelman kanssa. Näin ollen ohjelma edistää laaja-alaisesti kuntien välistä sekä eri hallinnon rajat ylittävää yhteistyötä taakanjakosektorin päästöihin vaikuttavassa työssä. (kuva 3.)

Hiilineutraalisuustavoitteiden lisäksi ohjelman hankkeet vastaavat useaan kestävä kehityksen (Agenda 2030) -tavoitteeseen. Kuntien ilmastoratkaisut -ohjelma vastaa puhtaan energian tavoitteisiin, kestävien kaupunkien ja yhteisöjen tavoitteisiin, ilmastotekojen tavoitteisiin, kestävä infrastruktuurin tavoitteisiin sekä yhteistyön ja kumppanuuksien tavoitteisiin.

Nuorten osallisuutta käsittelevissä hankkeissa on vahva kytkentä sosiaaliseen kestävyyteen. Yritysyhteistyön hankkeet tukevat myös taloudellisen kestävyuden tavoitteita.

Kuva 3: Ohjelman hankkeiden kytkeytyminen kestävä kehityksen (Agenda 2030) tavoitteisiin.

3.4.Tulosten vaikuttavuus ja kytkentä Hiilineutraali Suomi 2035 - kokonaisuuteen

Kuva 3. Kuntien ilmastoratkaisut -ohjelma vauhdittaa kuntien ilmastotyötä laaja-alaisesti eri teemoissa. Hankkeet tukevat hyvin muissa verkostoissa ja ohjelmissa tehtävää työtä. Esimerkiksi kuntien neuvontahankkeet ovat tukevat investointitukien hyödyntämistä. Kuvassa on huomioitu vain taakanjakosektorin päästöihin vaikuttava toiminta.

Hiilineutraali Suomi 2035

KAISU Keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelma

Ympäristöministeriön strategia "Hiilineutraali kiertotalousyhteiskunta"

Agenda2030 kestävän kehityksen tavoitteet YK

Kuntien ilmastoratkaisut ohjelman hankkeet
YRITYKSET

Kuntien ilmastoratkaisut ohjelman -hankkeet
ENERGIA

Kuntien ilmastoratkaisut -ohjelman hankkeet
ILMASTOJOHTAMINEN JA
ILMASTOTYÖN KOODINOINTI

Kuntien ilmastoratkaisut -ohjelman hankkeet
KESTÄVÄT ELÄMÄNTAVAT JA
KUNTALAISTEN OSALLISUUS

Kuntien ilmastoratkaisut -ohjelman hankkeet
KOKEILUT

Kuntien ilmastoratkaisut -ohjelman hankkeet
KESTÄVÄ LIIKKUMINEN

Kestävät innovatiiviset julkiset hankinnat
KEINO

Työ- ja elinkeinoministeriö

Business Finland

KETS kuntien
energiatehokkuussopimukset

Öljylämmityksestä luopuminen
ympäristöministeriö

Ilmastokunnat-verkosto
Kuntaliitto

Hiilineutraalit kunnat verkosto
HINKU

Euroopan unionin ilmastotyö
ClimateKIC
Life ja muut rahoitusvaihtoehdot

Vastuulliset ruokapalvelut
Maa- ja metsätalousministeriö

Kestävä kaupunki -ohjelma
ympäristöministeriö

Sitoumus 2030
valtioneuvoston kanslia

Kokeileva Suomi 2016-2020
valtioneuvoston kanslia

Liikkumisen ohjaus
Traficom
Liikenne- ja viestintäministeriö

4. Yhteenveto

”Ilmastotyö vaatii resursseja ja niitä on kunnilla osoittaa vain vähän... kaikella osoitetulla tuella on valtava merkitys – se kannustaa etsimään ympäristöystävällisempiä tapoja toimia”

Kokonaisuutena Kuntien ilmastoratkaisut -ohjelma on tavoittanut laajan joukon kuntia ja muita ilmastotyön kohderyhmiä. Se on vauhdittanut ilmastotyötä useimmissa maakunnissa monella eri tavalla. Hankkeet ovat nostaneet ilmastotyön merkitystä kunnissa ja kehittäneet käyttökelpoisia työkaluja kaikkien kuntien käyttöön. Hankkeet ovat lisänneet yhteistyötä ja vuoropuhelua kuntien välillä ja parantaneet kuntien sisäistä ilmastotyötä poikkihallinnollisesti. Hankkeet ovat vahvistaneet kestäviä elämäntapoja ja osallisuutta ilmastotyössä muun muassa nuorten kuntalaisten ja kotitalouksien keskuudessa. Lisäksi hankkeet ovat lisänneet kuntien ja valtion välistä kumppanuutta ja yhteistyötä paikallisen ja alueellisen ilmastotyön edistämisessä ja vauhdittamisessa.

Ohjelma on mahdollistanut ilmastotoimiin ryhtymisen resurssihaasteiden parissa kamppailevissa kunnissa ja alueilla, joiden omat resurssit eivät ole siihen riittäneet. Kuntakentällä ohjelman rooli nähdään merkityksellisen avustustoiminnan lisäksi kuntien verkottamisessa ja hyvien käytänteiden levittämisessä. Kunnat kaipaavat ilmastotyölleen yhä kansallisen tason tukea ja jatkuvuutta.

5. Lähteet

Hankkeiden loppuraportit

Seurantakysely ohjelman tukemille hankkeille 2021. 7/20
vastaajaa.

Kokeilujen seurantakysely 2020.

[https://www.kokeilunpaikka.fi/fi/artikkeli/kokeilujen-
seurantakysely-vaikutuksia-uusia-ratkaisuja-ja-jatkopolkuja](https://www.kokeilunpaikka.fi/fi/artikkeli/kokeilujen-seurantakysely-vaikutuksia-uusia-ratkaisuja-ja-jatkopolkuja)